המזכיר

Preis des Jahrgangs (sechs Nummern) Ein Thaler 10 Sgr.

הראשנות הנה באו וחדשות אני מגיד

Zu bestellen bei allen Buchhandl. oder Postanstalten.

No. 25.

(V. Jahrgang.)

HEBRÆISCHE BIBLIOGRAPHIE.

Blätter für neuere und ältere Literatur des Judenthums.

Redigirt von

Verlag von

Dr. M. Steinschneider.

A. Asher & Co. in Berlin.

1862.

Januar - Februar.

תרכ"ב

Die in dieser Bibliographie angezeigten Bücher sind von A. Asher & Co. zu beziehen. Offerten von antiquar, Büchern und Manuscripten sind denselben stets willkommen. Alle dieses Blatt betreffenden Zusendungen von Drucksachen erbitten wir uns an die Adresse der Buchhandlung unter Kreuzband franco oder durch Buchhändlergelegenheit über Leipzig,

Inhalt: Benjakob's Bibliopolis. Wiener's Regesten. — I. Gegenwart: 1. Bibliographie.
2. Journallese. 3. Miscellen — II. Vergangenheit: Die Baraita Samuel's v. Zunz. Bibliothèque de feu Jos. Almanzi par Luzzatto.

Benjakob's Bibliopolis (Neuhebräische Classiker).

Schon oft haben wir zu einer Besprechung der allgemeinen Zustände des hebräischen Buchhandels die Feder ergriffen, - und wieder hingelegt. Langjährige Beobachtung hat uns überzeugt, dass die wesentlichen Uebelstände desselben aus tiefwurzelnden Culturverhältnissen hervorgegangen, welche in diesen Blättern nicht erschöpfend genug erörtert werden können, und deren Beseitigung von ganz anderswoher zu bewirken wäre. Den Markt der betreffenden grössern Unternehmungen bildet unläugbar der slavische Osten, wo der geringern allgemeinen Cultur gegenüber das Hebräische noch ein Lebens-, zum Theil auch ein Cultur-Element geblieben. Für das übrige Europa sind neu-hebräische Werke nur noch Gegenstand weniger immer mehr aussterbender Fachgelehrten und Dilettanten, welche sich insbesondere für Exegese, Linguistik, Geschichte und Literaturgeschichte, höchstens noch für bessere Belletristik interessiren. Wissenschaftliche Literatur allein kann aber heutzutage nicht einmal auf allgemeinern Gebieten ohne Maecenat der Einzelnen und Genossenschaften kräftig gedeihen. Hier müssen die Förderer nicht bloss die Käufer und Leser sein, wenn nicht die angebliche Förderung sich in eine Verslachung der Wissenschaft verwandeln soll. Wenn ein alter

ner 781 835

re 836 E. 531 n.] 650 L. 837 644 L.v. 645

H. 646 347 H. 783 734 851.740

S. 648

r, M. s. Blätter

1. 536 2. 838 5 nsch. s. ftl. Bl.

L. 736 3. 840 540

7 , 841 , 538 2. 787 (649)

605 he

Kay-

Spruch den Bestand der Gelehrsamkeit davon abhängig macht, dass der Studirende ihr sein Leben opfere; so kann denen, die die Freuden des Lebens im Uebermaass geniessen, wohl zugemuthet werden, dass sie etwas für die Wissenschaft opfern, und nicht überall gleich die Einwirkung derselben auf das Leben zur Bedingung ihrer Spende machen. Förderung der Literatur nennen wir also nur jene Unternehmungen oder Institute, welche es sich zur Aufgabe machen, bessere Schriften zu ermöglichen oder hervorzurufen, und indirect den Sinn für das Bessere zu wecken und zu kräftigen. Nach der Beschaffenheit der Bücher, nach Inhalt, Tendenz und Form derselben, und nach dem Bedürfniss besonderer Unterstützung, wird die Nützlichkeit und

Nothwendigkeit jedes solchen Unternehmens zn beurtheilen sein.

Benjakob's Unternehmen hat seit seiner ersten Bekanntmachung!), wie wir aus Privatmittheilungen desselben entnehmen, bereits eine solide Basis gewonnen, und auch einen bestimmteren Character angenommen, den wir zunächst durch einige Hauptzüge darstellen. Benjakob tritt uns zunächst als literaturkundiger und erfahrener Buchhändler entgegen, der auf die geistigen Bedürfnisse seines Landes speculirt, ohne die übrigen ganz ausser Augen zu lassen. Er scheut sich nicht auszusprechen, dass bessere nichttalmudische, namentlich didactische Werke dort selten und theuer sind, und er will auf dem Wege der jährlichen Subscription von 2 Thalern nach der Zahl der Abonnenten 50 bis 75 Bogen schönen und correcten Druckes liefern, den Subscriptionssammlern 10 % und Spesen gewähren. Er richtet sein Augenmerk zunächst auf bereits gedruckte, aber seltne oder theure klassische Werke über Kritik, Geschichte und Literaturgeschichte, wie die Schriften des Asaria de Rossi, Abr. Sacut, Jechiel Heilprin, Gedalja Ibn Jachja. Aber auch bedeutendere Werke jetzt lebender Autoren, eventuell auch ältere handschriftlich erhaltene sollen mit jenen zugleich unter dem allgemeinen Titel קרית ספר לחכמת בני ישראל erscheinen. Für die wissenschaftliche Anordnung und Bearbeitung nimmt er den thätigen Bestand und die Anleitung von Fachmännern in Anspruch, und will Mühe und Kosten nicht scheuen, um sachgemässen Anforderungen zu genügen. Benjakob giebt uns für die Erfüllung seiner Versprechen keine anderen Garantien als seinen Namen und das Interesse, welches er selbst an dem Bestande seines Unternehmens haben muss, da die Subscription jedes Jahr erneuert wird. Seine Abonnenten dürfen also erwarten, dass er ihren Wünschen Rechnung tragen werde. Allerdings dürften sich auch mit der Zeit locale Bedürfnisse geltend machen und ihm die Aufnahme von Lehrbüchern über nichtjüdische Themen gebieten, welche anderswo nicht aus hebräischen Schriften erlernt werden. Weniger zu befürchten ist in diesem Gebiete eine Hemmung oder Verstümmelung Seitens der Censur, namentlich bei der neuern liberalern Richtung der russischen Regierung, welche eben im Begriff ist, die Steuer für ausländische hebr. Bücher und das bisherige Monopol der Pressen in Wilna und Szytomir aufzuheben. Auch hat die Buchhandlung A. Asher et Co. in Berlin die Kommission für den gewöhnlichen Buchhandeldebit der einzelnen Schriften

יו קול קורא (י in der Ztschr. הכרמל N. 12 (auch in המליץ abgedruckt) und N. 25.

4901

unter festzusetzenden Preisen mit der Absicht übernommen, etwa nöthige Cartons drucken zu lassen.

Es erscheint uns hiernach Benjakob's Unternehmen als ein solider Buchhändlerplan, welcher ihm einen mässigen Gewinn, seinen Landesgenossen einige culturfördernde Werke und der jüdischen Wissenschaft einige gute Ausgaben verheisst, ohne jede andere directe und eigentliche Förderung jüdischer Wissenschaft durch täuschende Praetensionen überflüssig machen zu wollen, oder damit zu collidiren und rivalisiren.

Wiener's Regesten

zur Geschichte der Juden in Deutschland (Hannover 1862).

Wir nehmen hier, in Anschluss an den vorigen Artikel, Veranlassung, auf ein später anzuzeigendes Werk hinzuweisen, welches ausschliesslich im Dienste der strengen Wissenschaft unternommen, von einem christlichen Verleger sehr schön ausgestattet, wohl nur dann fortgesetzt werden kann, wenn sich liberale Männer entschliessen, dasselbe ihren Bibliotheken eiuzuverleiben, und die Benutzung Anderen zu überlassen. Dass nur durch solche Quellensammlungen eine gründliche und wahrhafte Geschichtschreibung ermöglicht werde, ist auf allen andern Gebieten anerkannt, und hat der Vf. in seinem Aufsatze: "Ueber das bisher vernachlässigte Quellenstudium d. jüd. Geschichte" (HB. IV, 1) auf unsrem Gebiete nachgewiesen.

1. Bibliographie.

I. Periodische Literatur.

כוכבי יצחק כולל פרי מחקר וכו' נאספו ... מאת מענדל בר"י שמערן. מחברת כ"ו. וויען, חרכ"ב. 8.

"Kochbe Jizchak. Eine Sammlung hebr. Aufsätze u. s. w. her. von M. E. Stern." 27. Heft. 8. Wien, Gedr. bei Ph. Bendiner 1862. (96 S.) [490] [Vgl. HB. IV S. 6. - Enthält u. A. שערי הסוד והיחוד והאמונה von ElasarWorms, dem Begründer der philosophirenden Mystik in Deutschland zu Anfang des XIII. Jahrh., - und hätten wir gerne einige andre Beiträge für grössere Typen dieser interessanten Piece vermisst. Graetz wird freilich, trotz des Akrostichon, diese und andere, offenbar unter dem Einfluss Saadia'scher Theologie verfasste Schriften Elasar's für unächt erklären müssen, da er behauptet (VI, 276), dass selbst Tibbon's Uebersetzung von אמונות (vgl. Catal. l. h. p.2173) damals noch nicht nach Deutschland gedrungen sein konnte. Dass aber die sämmtlichen, fast nur äusserlich zusammengefügten Stücke, mit dem einheitlichen Grundgedanken gegen Antropomorphismus, namentlich die beiden letzten Stücke, demselben Verf. angehören, dürfte nach der einzigen benutzten HS. noch in Frage gestellt werden. Unklar ist das Verhältniss der, jedenfalls unrichtig interpungirten Ueberschriften (z. B. S. 11, wohl שער סור ער סוד המרכבה S. 12, שער סוד המרכבה אישראל wohl פסק zu lesen. Wie gross die Lücke S. 11 Z.9 sei, ist nicht angedeutet. Das Wort [Gran Stillschweigend] S. 9. kann stillschweigend nach dem Citat bei Nachmanides emendirt sein, aber נצרפים S. 10 Z. 6 v. u. ist Conjectur Geiger's (ברשנדתא S. 50, vgl. HB. III, 75), nach welchem aber auch S. 9 Z. 14 das Akrost. hervorzuheben und daher טיק für עין zu lesen war! S. 14

¹⁾ Von Jellinek mitgetheilt nach Abschr. Cod. Münch. "52" ("") VIII, 160 steht 42), lies 92, d. i. 91 (Druckf. 90) bei *Lilienthal*; vgl. 325², u. *Oppenh.* 893 fol., welche HS. ich noch nicht näher untersucht.

scheint das Excerpt aus "dem Buche" des Abigdor Zarfati ¹) wie eingeschaltet in das בברייתא Ueber Josef b. Usiel, angeblichen Schüler Jeremia's, s. die Nachweisung bei Zunz, G.V. S. 406, die ich in Nachfolgendem zum Theil ergänze. Die angebl. ברייתא (bei Recanati u. Ziuni) scheint identisch mit ברייתא 'ס (תוספת) in Cod. Oppenh. 965Q. Bl. 50 (wenn Wolf I p. 552 ausser der HS. bei Masius noch eine ed. Amst. 1712 angiebt, so vermischt er eine Ausg. des יפירה, = ישרשים in Cod. De Rossi 1138, 12 und Cod. Seld. 104 Bl. 184 (fehlt bei Uri 365) und in Cod. Netter 50, wo der Anfang: כן [Cod. Seld. יונהן [! יונהן] עוויאל מפי ירמיה ככבל. אמר מושל ביראת אלהים ה' דבר צור ישראל הוהר בלום פיד (משה ע"ה כל ירא אלהים יוהר לכלום פיו) מלדבר ולבו מלהרהר בעשתה שרשים אלו. מהו רוח אלהים חיים איך נבראת הארץ וכו' Blatt 186b kommt vor בשילהי פרק החולץ כתב ר' חננאל כאשר קבל מרבינו ועין עור : Ende Bl. 188b; האיי רב מרב הלכה למ"מ וכחב ב ערוך ערך ספקלר וכו' לשלם בע"ה des Elasar Worms, באויר ובכל התהומות ובכל העולמים . נשלם בע"ה welche Delitzsch, Catal. p.286, conjicirt, sind aus רוקה (bis Ende שורש החורה) excerpirt (Catal. p.917). Vgl. auch טירבני aus Vorr. ילקוט ראובני bei Wolf I p.1012. _ מ' הקומה (S. 10), dem Ismael oder Akiba zugeschrieben, beginnt in Cod. Oppenh. 982 Q. רויאל wie רויאל Bl. 36b, also auch die vorangehenden Gebete einschliessend (Catal. p.640 n.5,6), aber in 13 פרקים u. diese in הלכות getheilt; 1068 Q. enthält nur 2 Blatt und varirt. - Ausserdem bietet dieses Heft: Fortsetzung der Gedichte des Moses Dar'i, eine Stelle aus קונה פענה des Josef b. Elieser, zu der bekannten Bemerkung Ibn Esra's über הכנעני או בארץ, mitgetheilt v. Jellinek; Miscellen v. Reifmann, über Targum Proverbia (dessen Uebereinstimmung mit der Peschito seit Jahrhunderten bekannt ist, die neuern Forscher haben sich für die Ursprünglichkeit der letzteren entschieden); im Titel des בל בו soll der Name Kaleb stecken! wieder eine jener Hypothesen, die auf Büchermangel und Sucht nach Neuem beruhen; die Verse, von deren Anfängen das Buch den Namen erhalten, stehen nur in der Ed. pr., einer Incunabel (Catal. p.LXXXIII zu p.555, Zunz, Ritus p.32).]

המבשר מכחב עתי השופט בלי משא פנים על כל הנעשה תחת השמש. עם הוספות דברי חורה וחכמה וקורות העתים. יוצא לאור מאתי אברה יצחק מענקיש. וערוך בכל ושמור ממני יוסף כהן צדק. שנה ראשונה ולבובן 1861. 2.

"Hamwasser" [Ha-Mebasser] Zeitung mit wissenschaftlichen Beiträgen [geordnet v. Jos. Kohn]. Jahrg. I. fol. Lemberg, Dr. u. Verl. d. verantw. Red. A. J. Menkes 1861. (35 Nummern.) [491]

[Wir kennen nur die NN. 28-35 des I. u. die ersten des begonnenen 2. Jahrg., (wöchentl. 2 Bogen, compl. 8 fl.). In N. 3 S. 23 theilt Goldberg den Brief des David Ibn Jachja an Jesaia b. Jos. Messini mit (Zunz, Z. G. 531, Cat. d. Leydn. HS. S. 126 Ann. 2), die HS. ist wohl nicht 337 sondern 397? eine eigne HS. will Carmoly (Fam. Jachja p.14) benutzt haben, und zwar sollte das Schreiben vom J. 257 sein, während es jedenfalls nach און האיים לא הוא לארשא לארשא לא הוא לא

Verité Israelite, Lieu d'Israel. Recueil hebdomadaire d'instruction religieuse,

¹⁾ Ueber ihn und Jehuda Spira (beide Stücke bei Lilienthal getrennt) vgl. Cat. l. h. p.2766 u. Cat. d. Leydn. HSS. p.99.

4991

Publiant, tous les quinze jours, en supplément Le Foyer Israelite consacré à l'instruction de la jeunesse. [Directeur Ab. Cahen.] III. Année. 8. Paris, Impr. Schiller 1862. (Jahrg. 20 fr., ausserhalb 25 fr.) [492] [Wir erhalten zum ersten Mal 1) diese Zeitschrift, nachdem dieselbe mit dem Lien d'Israel (vgl. HB. I S.52), zuletzt unter Red. von Honel und Wormser, verschmolzen worden. Der Inhalt ist sehr mannigfaltig, zum Theil mehr wissenschaftlich gefärbt; die Richtung eine gemässigt liberale.]

II. Einzelschriften.

ארץ חמרה כולל כל דיני ברכות הנהנין עם פי' הנקרא בשם באור שחברתי ולקטתי אני משה רייכמאן אכ"ד רק"ק נאוויטאניץ טגוע צבי. לבוב, תרכ"א. 8.

Erez Chemda Vorschriften über Segenssprüche mit Comment. v. Mose Reichmann. 8. Lemb., Galinski u. Flecker 1860. (13 unpag. Halbhog.) [493]

ריני נטילת ירים לסעודה ודיני ברכת הנהנין חברם רבינו שניאור ולמן וצוק"ל: כשנת וצדקתך. 8.

Birkat ha-Nehenin Segensprüche und ihre Gesetze. Von Schueior Salman. 8. s. l. 1860. (18 Bl.) [494]

חירושי הש"ם מאת הגאון .. מוהר"ר ישעיה פיק בערלין. [קעניגם־ בערג] הכת"ר ליצירה . 4.

Chiddusche ha-Schas Novellen über den Talmud. Von Jesaia Pik od. Berlin.
4. [Königsberg] 1860. (22 Bl.) [Zusammen mit N.507] [495]

ס' יצירך, עם חמשה פרושים הראכ"ד הרטכ"ן ר' סעדיה ר' אליעור טגרמיוא (ב. 4. ב. משה בוטריל, ואחריו טו"ה אליה טווילנא. הובא לבה"ד שלישית. שנת כתר. 4. Jezira mit den 5 Comment, [Der Ausgabe Riva] und dem des Elia Wilna. 3. Ausg. 4. Lemberg, Stauropig. Institut 1860, (unregelm. unten bezeichnet).

[496] [Die letzten 2 Bl. enthalten בירוש הארי Mischna 1.]

.8 כסא מלך פירוש על חיקוני הרשב"י מאח שלום בוואגלו. לבוב, כחר. Kisse Melech, Comm. über Tikkune Sohar von Schalom Busaglo. 8. Lemberg, Galinski u. Flecker 1860. (132 Bl.)

כתר תורה, כולל פאר הור הדר תורתנו הקדושה. חברו מוהר"ר פינחס כמה"ו .88 ... יהודה ו"ל מ"מ בק"ק פאלפק. [קעניגסבערג?] שנח את [י"י] ביראה. 8 Keter Tora Ermahnungen zum Studium u. s. w. v. Pinchas b. Jehuda. 8. s. 1. [Königsberg?] 1859. (41 Bl.)

מגיד שירות והוא שיחין עלאין קרישין . מוהר"ן להורות לתלמידיו . גם בו יסופר גודל קרושת המחבר וגם סדר נסיעתו לארץ הקדושה. והספר הוה במעט הכמות כולל כל חיבוריו הקדושים. 12.

[Bogen 5 Bl. 2 enthält eine Warnung vor Aerzten ganz im Sinne des Hrn. A. Luzzatto. Die Wunderkuren des Rabbi, meint der ungenannte Red., gehören in eine andere Rubrik,

¹⁾ Das 2. Heft ist uns nicht zugekommen.

[500

מרצית השקל על הלכוח מליחה מאת ר' שמואל קעלין הלוי. לעטבערג [חרד]. 4.

Machrit ha-Schekel über Gesetze des Salzens v. Samuel Kollin. 4. Lemberg, D. H. Schrenzel 1860, (16 Bl.)
[Am Ende אַפּוֹלְפּוֹלְ v. A. N. Süss.]

כזכתבי עבריות (!) העכרעאיש דייטשר בריף שטעללר [.] אלערלייא בריף אין האנדלס גשעפטן [,] פריינדשאפטסאנגלעגנהייטן, אונד אין יעדר אנדרן גלעננהייט, אללעס ריין לשון הקדש (,) אונד אין לייכטן דייטש, אויך קאנטראקטן [,] אלערלייא שריפטליכע אויפועץ [,] עמטר איינגאכן, גווכע, אונד אנרע ניצליכע ואכן, פר יונג אונד אלט, גרוס אונד קליין: גאנץ נייא פאן איין בריהמטן געלעהרטן בעארבייטעט: הובא לבית הדפוס אני (!) הצעיר אברהם יהושע העשיל דראקר. לבוב, תרכ"א. 8.

"Mechtawe Iwris" [Michtabe Ibriot, 1. Michtabim Ibrim] hebr.-deutscher Briefsteller u. s. w. 8. Lemberg, Dr. v. M. F. Poremba, 1860. (72 Bl. ohne Paginirung.)

[Die deutschen Briefe, in Quadratbuchstaben mit Punkten gedruckt, sind im polnischen Jargon (dessen Druck nunmehr [vergl. Bd. 1 S. 113 N. 326] freigegeben ist, s. allgem. Z. d. Judenth. N. 49 S. 768) abgefasst. Wahrhaft komisch nimmt sich der zweite Brief aus, eine Empfehlung, in der von der Kenntniss deutscher und fremder Sprachen die Rede ist. Angehängt sind (v. links nach rechts gedruckt) 39 deutsche Briefmuster u. s. w. in deutscher Schrift.]

מעין החכמה הריג מצות כשירים עם פירוש מאת נח חיים צבי. לבוב, שנת באו שאכו בזה ממעין החכמה. 8.

Maajan ha-Chochma über die 613 Gebote in Reimen mit Comment. v.
Noach Chajjim Zebi. 4. Lemberg, Galinski u. S. L. Flecker 1860.

(207 Bl.) [502]

מצבת קדש והוא זכרון צדיקים ס' זכרון לכל הגאונים והקרושים וכו' נוסחאות המצבות אשר על קבריהם והערות, ותולדות הג' רבינו תכם צבי זלה"ה ומגלת ספר] חוברת ראשונה. (יצא לאור ע"י מו"ה יעקב מענדל שיטק ני' שפיטאל פערוואלטער) [לבוב, תר"ך]. 8.

Mazebet Kodesch, Grabschriften des Gottesackers zu Lemberg [gesammelt v. Gabriel b. Naftali Suksdorf קומכסרארף]; nebst Biogr. des Zebi Aschkenasi. 1. Heft. 8. Lemberg, Dr. v. D. H. Schrenzel 1860. (18 Bl., der Ertrag ist für das Krankenhaus bestimmt.)

[Nachdem Zunz in seiner klassischen Abhandlung: "das Gedächtniss der Gerechten" die Aufmerksamkeit auf Grabschriften gerichtet, sind, ausser sporadischen Mittheilungen und einer Notice über Pariser Grabsteine des XIII. Jahrh. von Ph. Luzzatto (1853), verschiedene selbstständige mehr oder minder vollständige Sammlungen mit oder ohne gelehrten Apparat erschienen, nämlich abgesehen von den 88 fast nur selbst verfassten Grabschriften von A. Luzzatto in Triest (1851), 19 aus Amsterdam von Mulder (1851), 60 aus Worms von Levysohn (1855), 705 (vollständig) aus Wien von S. G. Stern aufgezeichnet und L. A. Frankt herausgegeben (1855), 170 aus Prag, gesammelt v. M. W. Jeiteles u. K. Lieben, bearbeitet v. S. Hock mit Einl. v. Rapoport (1856). Unter diesen entspricht nur letztere den Anforderungen der Wissenschaft und practischen Brauchbarkeit bis auf manche Aeusserlichkeiten. Die einzige, gewissermassen officielle, durch einen Gemeindevorstand angeordnete entspricht weder in den wenigen Zuthaten gerechten Forderungen der Wissenschaft, noch in den deutschen Ueberschriften, Jahrzahlen und dem Index den allergeringsten Forderungen der Treue und Technik; so dass es für die Brauchbarkeit des sonst verdienstlichen Buches sehr wünschenswerth wäre, wenn

sich jener liberale Vorstand bewegen liesse, eine correcte Liste der Ueberschriften und ein richtiges streng alphabetisches Register von einem Kundigen ausarbeiten zu lassen. - Auch das vorliegende Heftehen lässt leider in Systematik und Technik sehr viel zu wünschen übrig. Nach der Vorr. des Sammlers hat derselbe früher, unter Beihülfe von Jacob Juttes eine ähnliche Brochure בדיקים (wann?) herausgegeben, und will jetzt mit seinen Mittheilungen fortfahren, wozu wir ihm nicht allein materielle Mittel, sondern auch technische Hülfe wünschen. Wir finden hier 62 Epitaphien, nicht durchaus chronologisch geordnet, und nicht correct genug, darunter die einiger bekannten Schriftsteller mit einigen Auszügen aus dem Gedenkbuch (פנקם). Das Buch נחלת יעקב woraus hier (9b) mit versprochener Fortsetzung abgedruckt, ist mir unbekannt; es ist aber die Biogr. des Zebi bis A. 1710 aus dieser Autobiogr. seines Sohnes Jakob Emden in TOND IX,79 gegeben (s. Catal. p.1207, 2749; vgl. המניך II. S. 11), und erwarten wir den Abdruck des Ganzen aus der HS. Michael, in der Biographie Emden's, deren Erscheinen in Amsterdam wir schon lange, wenn wir nicht irren, in Aussicht gestellt. - Angehängt ist ein Verzeichniss von Namen der in Lemberg begrabenen Gelehrten. Nach der Ueberschrift ואלה הגאונים הקרמונים folgen 16 Nummern, deren 6. (Jehuda Kohen 378) noch nicht mitgetheilt, so dass 7-16 = 6-15 der mitgetheilten Grabschriften. N. 1 soll 5108 (1348) datirt sein, eine schon an sich bedenkliche Zahl, zu der weder der Styl noch die 2te v. J. 359 (1599) passt, wenn keine Zwischengrabsteine existiren, also dieselbe Erscheinung, die Rapoport in Worms und Prag emendirt hat. Es muss in den Worten יעקב בחור jedenfalls mehr als קה, wahrscheinlich Alles gerechnet werden, so dass 398 (1638) herauskömmt! Die Worte ככה אליל, wohl בכ"ה אלול, stimmen nicht mit ב"ב. - Auf die erwähnten 16 Namen folgen unmittelbar ungefähr 60 nicht durchaus chronologisch geordnete vom J. 405 bis 601 (1645-1841), ohne Ziffer und ohne Rückverweisung bei denjenigen, deren Epitaph hier mitgetheilt ist. Die sonstige Ausstattung mag in Lemberg für eine gute gelten, obzwar man dem Umschlag nicht so viel Makulatur gegönnt hat, um den Text rein zu erhalten. Das ist Lemberger - דרך ארץ.]

מצרף העבורה הוא ויכוח אשר היה זה כשבעים ושחים שנה בין שני גדולי
הדור האחר מעדת החסידים והשני מעדת המתנגרים. עוד נוסף מכתב
מאת הרב שניאור זלמן מק"ק לאדי. הוצאחיו לאור פעם ראשונה דוב
בער בן מו"ה שלום הלוי ז"ל סענאלאוויץ, קעניגסבערג, שנת להניד
כי ישר...ה. 8.

Mazref ha-Aboda briefliche Disputation zwischen einem Chasid und einem Gegner des Chasidismus, [Benjamin S. Wolf aus Slonimo und Josef aus Nemierow [נעמראון] vor 72 Jahren verfasst; dabei ein Schreiben des Schneior Salman aus Ladi. Zum ersten mal her. 8. Königsberg, Gruber u. Longrien 1858 (?). (39 Bl.)

ספרא דכי רב הוא ספר חורת הכהנים עם פירוש התורה והמצוה חברחיו. 2. אני מאיר ליבוש מלבים. באקארעשט (sic). חרך. 3. Sifra mit Comm. ha-Tora weha-Mizwa v. M. L. Malbim. KI. Fol. Bu-karest, Typogr. Journal. National, 1860. (233 Bl.)

פירוש הושע לר' יוסף קרא. מפירושו לחרי עשר הועחק מכ"י הנמצא בניה"מ בברעסלויא. ברעסלויא, חרכ"א. 4.

"Josephi Kara Rabbini Sanc. XII. in Hoseam Comment. e Cod. MS. Biblioth. Seminarii theol. jud. primum editus." 4. Vratislav, Typis Grossii (Schlatter) 1861. (8, 2 Bl., 10 Sgr.). [506]

קשות מיושב מאת הגאון .. מוהר"ר ישעיה פיק בערלין יצ"ו בה"ג יהודה

[507

ליב. ונלוה אליו אומר העכחה וההשמטות אשר לא יוכרו ולא יפקדו (אבירה ביוכלו האיו אומר העכחה וההשמטות אשר לא יוכרו ולא יפקדו ביוכקים הראשונים והאחרונים. [קענינסבערנ] שנת הכת"ר ליצירה אמצה (מצירה ביוכקים הראשונים והאחרונים האחרונים האחרונים הביות שנת הכת"ר הביות שנת הביות ביות הביות ביות הביות ביות הביות ביות הביות הביות

שבילי עולם חכונת כל ארצות אירופא למשפחותם בגויהם וכו' קורותם מני אז ומוצאותיהם מכל אשר עבר על זרע יעקב בם בדורות עולמים גם זכר חכמי דורנו ואלופי ישורן הנשאים והרמים מן אברהם מענדיל מאהר. חלק שני. נדפס פעם ראשונה בשנת תרי"ו. ועתה נדפס שנית עם שנויים והוספות רבות. [לכוב תר"ד]. 8.

Schebile Olam Geographie Europa's mit Geschichte verbunden, auch Nachrichten über die Juden und ihre Gelehrten. Von A. M. Mohr. Th. II.

2. veränderte u. verm. Aufl. 8. Lemberg, Dr. v. D. H. Schrenzel
1860. (8, 184 S.)

[Der Mittheiler des Titels bemerkt uns, dass der Verf. in der Vorrede über

die Gelehrten, namentlich die deutschen, losziehe, die sich mit Literärgeschichte und Bibliographie beschäftigen.]

שירי הנכש ביאור נפלא על שיר השירים מאת הרב מאיר ליבוש מלבים. באקארעשט, שנת כתר. 8.

Schire ha-Nefesch doppelter Comment. über das Hohel. nebst Einleitung [mit punkt. Text] v. M. L. Malbim. 8. Bukarest, Tipogr. jiuorn. National. 1860. (90 Bl.) [509]
[Zuerst Königsberg 1857.]

שמע יעקב בו ימצאו כמה ענינים שונים בגפ"ח ושלשה סוגיות עמוקות . . .
ודרושים נחמדים אשר חברתי אני יעקב במוהר"ר צבי הירש מ"מ וד"צ
דפ"ק נאווהרדאק. נחלק לארבעה חלקים חלק יעקב, אביר יעקב, אם
יעקב, שארית יעקב. ליק, כתר. 4.

Schema Jakob, Halachisches und Homiletisches in 4 Abtheilungen von Jakob b. Zebi. 4. Lyck, Dr. v. Petzall 1860. (81 u. 2 Bl.) [510]

סדר תקון ליל שבועות וליל הושענא רבא ע"פ הסדר כספר של"ה גם מעט כונות האר"י ולה"ה ווין, תרכ"א. 8.

"Tikun lel sch'wuoth" [we-lel hoschaana rabba] Agende für die erste Nacht des Wochen- und die siehente des Hüttenfestes, nach der Ordnung im Buche Schene Luchot ha-Berit des Jesaia Hurwitz u. s. w. 8. Wien, Jos. Schlesinger (Heinrich Siehers Buchdr. in Pressburg) 1861. (Tit. 74, 34, 1 unbez. u. 56 Bl.)

[Schön ausgestattete, mit Onkelos zu dem letzten Abschnitte des Pentateuchs (Deuteron. 33 u. 34) vermehrte Ausgabe. Für die grossen Typen sind mit Bl. 7b kleinere eingetreten, vermuthlich der Kostspieligkeit halber.] (v. B.)

תשועת מרדכי אשר חיבר...ם' מרדכי יצחק בהרב מה' חיים יהודה ולה''ה מווישי מלוקט מוסר על פרקי אבות ויש בו מעין דרך סלולה לרבים להשיב לה' בדרך האמת פה עיה''ק ירושלים תוב''בא שנת אל תירא עכדי יעקב לפ''ק. 8.

Teschuat Mordochai. Ethisches zu dem Tractat Abot, aus anderen Schrif-

5197

ten zusammengetragen, nebst zerstreuten eth. Bemerkungen v. Mordochai Jitzchak [Zimmermann] b. Chajjim Jehuda. 8. Jerusalem 1861. (24 Bl.) [512]

[Auf dem Tit. ist eine offne Widmung, in der nur der Name des Abnehmers einzufüllen ist. Verf. schrieb 6 Werke, u. A. Vorträge zum Pentateuch, über die Psalmen (oder Midrasch Ps.?) und das Hohelied, zu deren Veröffentlichung er in der Vorrede die Mildthätigkeit begüterter Glaubensgenossen einladet.] (v. B.)

- BRESLAUER, EMIL. Entgegnung auf das Wahlprogramm des Superintendenten Ebeling. 8. Cottbus, Heine 1861 (2. Aufl. 2 Sgr.) [513]
- COHEN, A. D. Jodiske Noveller, Fortaellinger og Folkesagn, samlede, oversatte etc. Forste Bind. S. Kjöbenhabn, A. F. Host's 1861 (XXIV, 383 S., 2 Th.)
- DENKSCHRIFT der Gesandtschaft der Vereinigten Staaten von Nordamerika, gerichtet an den schweizerischen Bundesrath, betreffend die Zulassung der nordamerikanischen Israeliten zur Niederlassung in der Schweiz. (Vom 26. Mai 1859) 8. s. l. e. a. (42 S.) (Kg.) [515]
- ELKAN, M. Leitfaden beim Unterricht in der Gesch. d. Israeliten bis auf unsere Tage. V. verb. mit einer Zeittafel verm. Aufl. 8. ()ynhausen, Essmann 1861. (VIII, 143 S., 10 Sgr.) [516]
- FOUCHER DE CAREIL, A. Leibnitz, la philosophie juive et la Cabale. Trois lectures à l'Académie des sciences, avec les MSS. inédits de Leibnitz. (Extrait du Comte rendu de l'Acad.) 8. Paris, Durand 1861. (75, 25 S., 2 fr.)

[Der Vf. hat in einer HS. Anmerkungen Leibnitz's über den Moreh u. s. w. entdeckt, welche hier latein mit franz. Uebersetzung folgen und mit der allgemeinen Bemerkung beginnen, dass jenes Buch ein ausgezeichnetes, mehr philosophisches als er vermuthet, und der aufmerksamen Leetüre würdiges sei. Die voraufgehende Abhandlung beantwortet drei Fragen: 1. Welches Interesse konnte L. am Moreh haben, 2. Wie hat er ihn aufgefasst und dargestellt, 3. Welchen Gebrauch wollte er davon machen. Dabei kommen auch andre Punkte, z. B. über Spinoza, Kabbala (Wachter) u. s. w. zur Erörterung. Ohne die Folgerungen des Vf. durchaus anzunehmen, wird man doch das Schriftchen als Beitrag zur Erörterung des Zusammenhangs zwischen der mittelalterlichen — erst kürzlich in der Geschichte wieder emancipirten — Scholastik und der neuern Philosophie nicht ohne Interesse lesen.]

GERSON-LEVY. Rapport fait à l'Academie Imp. de Metz sur les nouvelles recherches de M. L. Dukes dans la domaine de la poésie hebr. et de la philosophie morale des Juifs mauresques-espagnols du X. au XII. siècle. [Extr. des Mémoires de l'Académie etc. A. 1860-1.] 8. Metz, F. Blanc 1862. (16 S.)

[Schliesst: "On ne peut lui reprocher qu'un seul défaut, mais qui chez les Allemands est une grande qualité: c'est le deploiement d'une trop vaste érudition. Ce défaut, si c'en est un, tient à l'esprit patient et investigateur des penseurs scrupuleusement consciencieux de la savante Germaine."]

GESENIUS, W. Hebraeisches Elementarbuch. 1. Theil. Hebr. Grammatik. Neu bearbeitet und herausgegeb, v. E. Rödiger. 19. verb. u. verm. Aufl. Mit einer Schrifttafel. 8. Leipzig, Seemann 1862. (328 S.)

15191

[Es erscheint hier die Rödiger'sche Bearb. seit 1845 zum fünften Male, stets in methodischer und sachlicher Beziehung, namentlich mit Rücksicht auf die fortschreitende Erforschung des Semitismus überhaupt, verbessert.]

- HAUSE, BENED. אלון ככות Leichenreden. 8. Frankfurt a. M., Kauffmann 1861 (125 S., 10 Sgr.)
- JONG, P. DE. Der Prediker vertaald en verklaard. 8. Leiden, 1861. (4, 151 S. 2 Fl.) [521]
- JUDENFRAGE (Zur). Ehrerbietige Vorstellung der christlichen Gemeinden Ober-Endingen und Lengnau an den Tit. Regierungsrath zn Händen des Tit. Grossen Rathes des Kantons Aargau. Nebst einem Anhange u. s. w. s. l. e. a. (25 S.) (Kg.) [522]
- KNOBEL, AUG. Die Bücher Numeri, Deuteron. und Josua erklärt. Nebst einer Kritik des Pentat. u. Josua. 8. Leipzig, Hirzel 1861. (XVI, 606 S., 2½ Thir.) [523] [Die 13. Lief. des — nunmehr bald fertigen — Kurzgef. exeget. Handb. —

Siehe Centralbl. 1861 No. 44.]

KUENEN, A. Historisch-kritisch onderzoek naar het ontstaan en de verzameling van de Boeken des Ouden Verbonds. 1ste deel: Het ontstaan van de Hist. Boeken des Ouden Verbonds. 8. Leiden. 1861. (VIII, (4), 379 S., 4, fl. 50).

[In ein. 2. Th. sollen die prophet. Bücher u. in einem 3. u. letzten Th. die poet. Bücher u. d. Entstehen d. Canons behandelt werden. (Deuteronom.) ist nach Hrn. Prof. Kuenen zu übersetzen "Afschrift" (Abschrift) "der Ket." — Ausser Josephus ist von primären jüd. Quellen der Talmud an ein. einzigen Stelle citirt, ob richtig, kann ich augenblicklich nicht entscheiden. Doch weiss der Herr Verfasser von "Rabbijnsche spitsvondegheden" zu sprechen. Von jüd. secund. Quellen sind citirt und berücksichtigt: Zunz, Gottesd. Vortr.; Saalschütz, Mos. Recht; Jost, Gesch. d. Judenthums; Herzfeld, Geschichte; Geiger, Urschrift.] (Rvest.)

- LANDSBERGER, J. יאה ואהבה Religion und Liebe. Ein kleiner Katechismus für die israelitische Jugend. 8. Berlin, W. J. Peiser 1862. [525] LÖV [LOEW], L. Sámuel Próféta és Széchenyi István történelmi párhuzamban. 8. Szeged, Burger 1860. (16 S., 3 Sgr.) [526]
- MAIER, JOSEPH. Die Synagoge. Drei Reden zum Abschiede aus der alten und zur Einweihung der neuen Synagoge. 8. Stuttgart, J. B. Metzler 1861. (30 S., 4 Sgr.)
- MAIMONIDES. Le guide des égarés. Traité de théologie et de philosophie.

 Publié pour la première fois dans l'original arabe et accomp. d'une
 traduction franç. et de notes critiques, littéraires et explicatives. tom. II.
 8. Paris, A. Franck 1861 (XXIV, 382 S. u. 102 Bl. Hebr.; 20 Fr.,
 ohne Hebr. 12 Fr.)

Der arab. Theil mit d. Tit.:
אלגו אלתאני מן דלאלה אלחאירין חאליף אלריים אלאגל מו"ר משה
בן מו"ר מימון ולה"ה. אעתני בנסבה ותצחיחה אצגר אלטאלבין ואחקר
אלמתעלמין אלראני לרחמה רבה תעאלי שלמה בן מו"ה אליעור זצ"ל מונק.
מכע פי מדינה פארים אלמחרוםה פי סנה ה' תרכ"א ללבליקה.

Der 1. Theil erschien 1856.]

5391

MAYER, SAM. Die Rechte der Israeliten, Athener u. Römer, mit Rücksicht auf die neuen Gesetzgebungen. I. Bd. Das öffentl. Recht. 8. Leipzig, Baumgärtner 1861. (2 Th.) [529]

MIECZKOWSKI, DOM. Dzieje ludu israelskiego pod stérem naezelnikow z rodziny asmonejskiej. 8. We Lwowie, J. Milikowski 1860. (113 S. 20 Sgr.) [530]

ROGERS, MARY ELIZA. Domestic Life in Palestine. 8. London, Bell and Daldy 1862. [531]
[Auszüge in Jew. Chron. N. 369.]

SCHMIDT, C. Geschichte der Stadt Jerusalem vom Jahre 2000 vor Chr. bis auf unsere Tage. Für Schule und Haus bearbeitet. Mit einem Plane v. Jerusalem. 2. Hälfte. 8. Hoyerswerda, Erbe 1862. (12½ Sgr.) [532] [Die zweite Hälfte dieser Geschichte umfasst den Zeitraum vom Jahre 70 nach Chr. bis auf unsere Tage und beschäftigt sich eingehend mit der Geschichte des christlichen Königreichs Jerusalem. Die 1. Hälfte kostet ½ Th.]

STEINERT, MICH. Lehr- und Bildungsbuch f. d. israelit. Jugend. 8. Prag, 1862. (284 S., ½ Th.) [533]

STERN. L. Deutsches Lesebuch f. isr. Schulen. III. Bilder aus d. Welt-, Länder- u. Völkerkunde. IV. Bilder aus d. allgem. Geschichte. V. Die jüd. Gesch. in Lebensbildern. 8. Stuttgart, Hallberger 1861. [534] [I. u. II. s. Jg. IV. N. 220. Preis zusammen 1 Thir. 24 Sgr., einzeln: 9, 15, 9, 7½, 13½ Sgr.]

STERN, M. E. Zeitstimmen der Dreiuneinigkeit an die Zionswächter im Judenthum. — Die Rabbinerwahl in Bummessel, 2. Auft. 8. Leipzig, O. Leiner 1862. (2/3 Th.) [535]

STOCKER, F. A. Die Verhältnisse der Juden im Aargau, Geschichtlich beleuchtet. (An den hohen Grossen Rath des Kantons Aargau, den 16. Dezember 1861) s. l. e. a. (28 S.) (Kq.) [536]

UNRUH, G. Das alte Jerusalem und seine Bauwerke. Mit 8 lith. Plänen u. 8 lith. Tfln. 8. Langensalza, Verl.-Compt. 1861. (2 Th.) [537]

WAHRMANN, J. Mosaische Religionslehre. Im Auszuge. 8. Ofen (Pest, Manz), 1861 (20 Sgr.) [538]

ZUCKERMANN, B. Ueber talmudische Münzen und Gewichte. 4. Breslau 1862. (40 S. u. eine Tabelle). [539]

[Aus dem Jahresbericht des Bresl. Seminars. Ohne dieser Abhandlung allen wissenschaftlichen Werth absprechen zu wollen, zwingt uns die literarische Gerechtigkeit zu der leidigen Bemerkung, dass die Lehrer des Seminars die Leistungen gewisser Persönlichkeiten gern mit Stillschweigen übergehen, wenn sie nichts daran zu mäkeln haben, oder was noch schlimmer ist, dass sie dieselben gar nicht kennen. Wenn aber auf theologischem Gebiete die Richtung als Vorwand dienen könnte, so hatte der Vf. auf dem neutralen Boden, auf welchen er "die Lücke eingehender historischer Forschung" auszufüllen sucht (S. 1), gewiss die Verpflichtung, Zunz's in pragmatischer Weise gedrängtere, noch weiter gehende Abhandlung "Münzkunde" (Zur Gesch. 1845 S. 534-64) zu kennen und zu nennen (was freilich schon der Red. d. Monatschr. IV,156 verabsäumt),) wie auch Cassel's und Bertheau's Art. in Ersch u.

^{1) &}quot;Die Arbeit von Zunz ist das Resultat einer staunenswerthen Belesenheit,

Gruber; vgl. Jew. Lit. p. 3 n. 363 Anm. 91, wo einige Ergänzungen zu Zunz's Aufzählung früherer Bearbeiter dieses Gegenstandes. Dazu kommt eine kleine Abhandl. v. Obadja Sforno über Münzen, von deren Existenz in einer HS. mich Schorr im Nov. 1856 benachrichtigte. Jedenfalls werden nunmehr die Leser dieser Abhandlung nicht der Mühe überhoben sein, auf Zunz zurückzugehen; man vgl. z. B. ארניא S. 27 mit Z. S. 539; zu רינטל S. 8 u. קולך S. 32 vgl. Serapeum 1846 S. 44. - Warum קרפעיק (S. 30, 39) für 'טר' (Z. 539)?]

Allgemeine Literatur.

Transactions of the philos. Society etc. 1858. P. II. Berl, 1862. - ,,Horae hebr. Or constant affixes and afformatives in the hebr. lang. as illustrated by reference to indo-europ. analogies." By Fr. Crawford, [540] [Vgl. HB. II S. 70 n.704.]

2. Journallese.

Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekswissenschaften, 1861. S. 274 f., 337 f.

"Verzeichniss einer Sammlung von Reisen ins heilige Land." Petzhold.

[Ein nach Autopsie der Secundogenitur-Bibliothek bearbeiteter Muster-Artikel. Dennoch liest man S.341: "Reise des Rabbiner Ludwig Aug. Frankl, Direktor des jüdisch-theol. Seminars in Breslau. Nach Jerusalem" u. s. w. Der ehemal. Dresd. Rabbiner heisst Z. Franket. - Eine Fortsetzung von Hoffmann in Hamburg steht in Aussicht.1)]

Ausland. No. 1.

"Ein Besuch des Judenquartiers zu Jerusalem." 15421

Athenaeum. 11. Jan.: "Hebrew Chronology,"

[543]

Gids (de). Nov. Dec. 1861, S. 659, 834:

"De geschiedenis van den Semietischen taalstamm, " V. Professor P. I. Veth. [544]

[Zwei treffliche, theils referirende, theils berichtigende Aufsätze über Renan's Hist. gener. de langues sem. (1858), Oppert, Eléments de la gramm. assyr. (1860), Leguest, Etudes sur la formation des racines semit. (1858).] (Ruest.)

Godgeleerde Bydragen voor 1861. (Amst., ten Brink en de Vries) Heft 2. S. 119-130:

"Maimonides."

[Eine holland, Uebersetzung aus Bédarride's les Juis etc., wie es scheint, vom Referenten im Sept.-Heft der Monatschrift ,,de Gids" (vgl. IV, 142) 2). In einer Anm. S. 119 behauptet der Uebersetzer: "De vorm van het boek, hoehoog ook te prijzen, is niet het einige lofwaardige. Het werk geeft inderdaad" (?) ,,vat het belooft:

und doch ist es leichter, etwas hinzuzufügen oder aufzuhellen. als überhaupt dieses Muster von Genauigkeit und Gelehrsamkeit auch nur nachzuahmen" (Cassel, Juden S. 30

1) Gelegentlich möchten wir fragen, ob die Descriptio terrae sct. v. Jac. Justus fol. Hamburg 1633 (Catal. libr. impr. in Bibl. Bodl. II, 451) das Werk des Jakob Zaddik bei Zunz zu Benj. p.281 (vgl. Catal. p.2921) ist?

2) Berichtigung: Jahrg. IV, S. 142, Z. 11 Amadoe l. Amador, Z. 21 benig l.

552]

"recherches sur leur état depuis leur dispersion jusqu'à nos jours sous le rapport de la législation, de la littérature et du commerce". Om er de opmerksaamheid van anderen op te vestigen, heb ik, liever dan een overzigt van het geheel, een klein deel dat over één man handelt overgenomen, opdat men langs dien weg over de voortreffelijkheid" (?) "dezes geestesvrucht zou kunnen oordeelen." —]

Heft 10, S. 834-852: "Joodsche wijsbegeerte in de middeneeuwen.
 Von N. de Veer. [546]

[Ein blosses Referat nach Franck's Etudes orientales, namentlich über Maimonides. Ob "Saadra" (S. 837) statt Saadia, "Haidai" (ibid.) statt Hasdai, "Lora" (ibid. Anm. 1) statt Sora, "sechel houckné" (S. 843) Druckfehler sind, wissen wir nicht.]

-- S. 881-932: "Over het verhaal van Bileam." V. Dr. J. P. N. Land.

Jahresbericht d. Gesellschaft für nützliche Forschungen zu Trier, J. 1859-60 (4. Trier 1861) S. 1:

"Eine hebr. Inschrift". Von Schoemann. (R-t.) [547]

Magazin f. d. Literatur des Auslandes, 1861. N. 48: "Die Juden in Italien". [548]

Nachrichten von der G. A. Universität u. d. k. Gesellsch. der Wissensch. zu Göttingen, 1861 N. 16:

"Ueber d. Ursache d. Zerstörung Jerusalems durch Titus." V. Ewald. [549]
[Ew. hält es für unwahrscheinlich, ja unmöglich, dass Titus von der Rücksicht auf die Verderblichkeit des Christenthums und Judenthums zugleich bewogen worden sei (S. 254). Im Allgemeinen spendet er der zur Veranlassung dienenden Abhandl. von Bernays — auf welchen Bunsen "die Aufmerksamkeit aller seiner Leser hinlenkte" — das gebührende Lob. Dabei scheint ihm jedoch das zu diesem Lobe unpassende Wort "jüdisch" entschlüpft zu sein, und er verwandelt es in "deutsch". Nur so können wir uns erklären, wie es "sehr denkwürdig" sein soll, dass "unser deutsche (sic) Verf." die Autorität des Josephus gegen die des Tacitus Preis gebe. Von einem unpartheiischen Manne hätte man erwartet, dass er hier das "jüdische" hervorhebe.]

— 1862 N. 1: "Bericht über die 2. sprachwissensch. Abhandl. Ewald's Ueber den Zusammenhang des nordischen, mittelländ., semit. und koptischen Sprachstammes."

Notices and Queries, Lond. 1861. 2d. Ser. Vol. XII, 479-80: ,,Harleian Scraps: The Jew of Tewkesbury." By W. D. Macroy. [551]

— p. 510: "Hanging of Dogs with Criminals." By L. [552] [Eine Notiz aus der Einleitung v. Tavernier's Six voyages, üb. die Art der Hinrichtung eines vom Mord und Diebstahl bezüchtigten Juden in Regensburg im J. 1627. "L'énormité de cette action (dieser Mordthat) méritoit que le coupable fut condamné à un très rude supplice, et la sentence porta qu'il seroit pendu à une potence la tête en bas entre deux gros chiens pendus de même tout près de lui, afin que dans la rage ils lui dévorassent le ventre, et lui fissent souffrir plus d'une mort par la longueur du tourment. C'est le genre du supplice ordonné par les lois impériales pour un Juif qui a tué un Chrétien.... Néanmoins les Juifs de Ratisbone firent de si grands présents à l'Impératrice et aux deux princesses qu'ils obtinrent

bezig, Z. 24 kunne 1. hunne. Häufig ist von für das holländ. van, y für ij gesetzt. — Z. 5. v. u. Stanislaw 1. Stanislas. [Ich kann leider beim besten Willen dergleichen Irrthümer nicht beseitigen, da meine Augen für Correcturen zu schwach sind, und dem Corrector nicht immer die nöthige Zeit und Musse gelassen wird. Wer unsere so mühsame Correctur mit der der Zeitschriften des leichtesten Kalibers vergleicht, wird dergleichen zu entschuldigen wissen. Red.]

que la sentence seroit changée, et le coupable condamné à un supplice plus court, mais qui n'étoit pas moins rigoureux. Il fut tenaillé avec des fers chauds en divers endroits de son corps et en divers endroits de la ville, et à mesure que les tenailles arrachoient la chair, on jetoit du plomb fondu dans l'ouverture; après quoi il fut mené hors de Ratisbone, et rompu vif au lieu destiné à l'exécution." Ein reicher Christ, Kaufmann in Frankfurt, hatte nämlich bei Gelegenheit der Krönung Ferdinand's III. als römischen Königs zu Regensburg, seinen einzigen Sohn mit einer Dose, Edelsteinen und einem Empfehlungsbriefe an einen Juden geschickt. Der Jude tödtete ihn aber angeblich und beraubte ihn.]

Pädagogisches Jahrbuch für 1862. Herausg. v. Adolph Diesterweg (Frankfurt a. M. 1862):

Dr. Michael Hess. Ein Lebensbild." Von Dr. Stern. 15531

Rauracia, Illustrirte Blätter f. d. Volk, 1861 N. 48 ff:

"Zur Geschichte der Juden im Aargau." 15541 [Vgl. Stocker, die Verhältnisse der Juden im Aargau.] (Kg.)

Zeitschr. für wissenschaftl. Theol. 1862. 1. Heft:

"Ueber die katholischen Briefe und Henoch." V. G. Volkmar. [555]

- 22 Sprachliches zum Buche Judith." Von K. H. A. Lipsius. [556]

3. Bibliotheken und Cataloge.

(Breslau.) Die Seminarsbibliothek wird durch die "Beer'sche Bibliothek" bereichert (Jahresbericht S. V.) und dadurch zn einer ersten Ranges in hebräischen Druckwerken erhoben. Den zu druckenden Katalog bearbeitet der Schwiegersohn Beer's Hr. Dr. G. Wolf in Wien, und wünschen wir, dass die Hauptbestandtheile, Autor, Druckort und Datum überall genau wiedergegeben werden und möglichst correct aus der Presse kommen.

Schmidt, II. W. Catalog CLXXIV Bibliotheca Judaica. Jud. Geschichte.

Geographie, Mythologie (!) u. s. w. 8. Halle 1862. (14 S.) [558] [Möge sich niemand durch den Titel verleiten lassen, hier Bedeutendes und Seltenes, mit Ausnahme ausrangirter Abhandl, u. dgl., zu suchen. Wir bedauern um so mehr, über den ersten Antiquarcatalog dieses Titels so urtheilen zu müssen, als wir dem Cat CXV eine bessere Empfehlung geben konnten, HB. II S. 32 N.521.]

Miscellen.

Cahen, Sam., geb. zu Metz 1796, bis vor Kurzem Red. der Archives Israelites (gegründet 1840), Her. der Bibel mit französischer Uebersetzung (nebst Abhandl. v. Munk u. Dukes) 1829-54 und dgl. mehr, starb am 15591 8. Januar in Paris. (Ver. Isr. S. 11.)

Eichenbanm, Jak., Inspector der Rabbinerschule zu Szytomir, bekannt als hebr. Poet und Stylist, u. A. Verf. eines Gedichtes über das Schachspiel (1839 od. 1840) st. zu Kiew am 24. Tebet (27. Dec. 1861), 66 Jahr alt, und hinterliess u. A. mehre mathematische Schriften in hehr. Sprache. (ha-Maggid S 28.)

Fürst, (J.) hat "in Anerkennung seiner wissenschaftlichen Thätigkeit" vom Konig von Sachsen einen Brillantring erhalten (A. Z. d. J. S. 51). Dergleichen Geschenke und Auszeichnungen erhielten in letzter Zeit: Jos. Kohn, Letteris, Pascheles, L. Philippson, M. E. Stern, Wunderbar u. A. [561]

II. Vergangenheit.

Die Baraita Samuel's. Von Dr. Zunz.

Die dem jüdischen Mittelalter während eines Zeitraums von drei Jahrhunderten bekannte Baraita Samuel verlor sich allmählich und seit 5 oder 600 Jahren gedachte ihrer Niemand, nicht einmal ein Bibliograph, bis vor sechzig Jahren De Rossi ihrer erwähnte. 30 Jahre später entdeckte man ihre Spur im Buche Rasiel und verschiedene seitdem gefundene Anführungen haben manchen zu meinen verleitet, unsere Elieser-Baraita sei die verloren Man hat eine Stelle im Cusari als Stütze dieser Meinung angesehen, in welcher ein astronomisches Werk, genannt פרקים des R. Elieser b. Hyrcanus, gerühmt wird; es verbreite sich über Maass der Erde und der Sphären, die Natur der Sterne, des Thierkreises, der Sternbilder und ihrer Häuser, ihren guten oder bösen Einfluss, Auf- und Niedersteigung, ihren Höhen- und Tiefpunkt, so wie über die Dauer ihres Umlaufs. Da nun noch hinzugefügt wird: "Er (Elieser) gehört zu den bekannten Mischnalehrern, und Samuel zu den Talmudlehrern," so glaubte man den Verfasser des Cusari dahin zu verstehen, dass Baraita Samuel und Baraita Elieser eine und dieselbe Schrift sei. Man hat jedoch übersehen, dass die Beschreibung jenes Werkes gar nicht auf unsere Elieser-Baraita passt, welche nur ein Capitel über den Sonnen- und eins über den Mondlauf enthält. Vielmehr müssen jene פרקים neben diesen beiden Capiteln noch mehreres andere enthalten und nach Elieser und Samuel ihren Namen geführt haben. Dies erhellt deutlicher aus der Anführung Abraham's hanasi (העבור S. 36), der aus einer Baraita, die nach diesen beiden Autoritäten genannt wird, eine - auch in 8"72 c. 7 befindliche — Stelle beibringt als כן כחוב בשם ר' אליעור בן הורקנום, und unmittelbar dahinter aus derselben Baraita im Namen Samuel's eine andere, nicht bei uns befindliche, die nach "grossen Stunden" rechnet, was in unsern 8"75 nie der Fall ist. Nichtsdestoweniger las der Verfasser beide Stellen in einer und derselben Baraita, da er zum Ueberfluss און בברייתא הוו hinzusetzt, u. wiederholt von der Meinung des Samuel und des R. Elieser b. Hyrk, spricht, Ebenso drückt er sich S. 40 aus: לדברי שמואל ור"א בו הורקנום או לדברי während er nur auf die erstere Stelle (א"ברייתא הכתוכה על שמם c. 7) hinweist. Auch David Kimchi zu Jes. 27,1 und ein מ' העבור MS. nennen Baraita Samuel nach R. Elieser. 1)

Höchst wahrscheinlich war unsere Elieser-Baraita in den beiden astron. Capiteln theils vollständiger, theils mangelhafter; manches mag daraus in die Samuel-Baraita übergegangen, und wiederum anderes von letzterer entlehnt sein: Es lässt sich dies gegenwärtig etwas deutlicher erkennen, da neun Capitel der verlorenen Baraita entdeckt worden, die uns gedruckt vorliegen, und unter andern darthun, dass ältere Werke neben Hinweisungen u. Stellen aus Capp. 2, 3, 4, 6, 8 ein Drittel von Cap. 5, die Hälfte von Cap. 1, und die Capp. 7 u. 9 beinahe ganz enthalten.

Zuvörderst geht aus der Baraita Samuel hervor, dass sie von unserer Elieser-Baraita durchaus verschieden ist. Sie gleicht ihr weder in der Diction

125

י) Vgl. B. Goldberg in dem Aufsatz שם משמואל in המבשר Jahrg. 2 N. 5 u. 6 S. 41.

noch in dem Inhalt, weder in dem Character noch in dem Zwecke. Es ist nirgend die Rede von Engeln und Wundern, es wird keine biblische oder talmudische Autorität angeführt; dahingegen ist von den Weisen der Aegypter und Chaldäer die Rede. Der Tag wird in 12 grosse Stunden getheilt, Mercur heist המום , und gleich dem Buche Jezira kennt sie den Drachen (יולע החלי poble gelegentlich zu bemerken, dass ähnlich dem בלע החלי bereits j. Rosch haschana 2, 4 איתבלע für Mondfinsterniss hat.

Bei einzelnen Sätzen werden, gleichsam um dem Gedächtniss des Lesers zu Hülfe zu kommen, Bibelstellen angefügt; z. B.

ובצנה יוקו מטר לאירו ; ככב מטר בחמה ימטר על רשעים פחים ובצנה רוח גדולה וחוק ; ככב הרוח בחמה רוח סערה עשה דברו

Möglich, dass der Beiname הדורש hierdurch zu erklären ist. Dass man den Verfasser für den Samuel des dritten Jahrhunderts hielt, beweist ירחינאק, womit er im Raschi-Commentar zum Bereschit rabba citirt wird und die deutliche Behauptung im Cusari. Allein dem widerspricht die Schrift selber, nicht nur durch ihren Inhalt und ihre Sprache; sie redet von dem Jahr 4536, in welchem bis auf 2 Stunden Sonne, Mond, Schaltjahre und Tekufa's in gleicher Art wie zu Anfang gewesen, und lehrt wie von dem Jahre an und weiter die Berechnungen anzustellen. Das genannte Jahr ist 54 mal 84 J., und schon nach der Elieser-Baraita c. 7 sind alle 84 Jahre (d. i. 3 mal 28 oder 4 mal 21) Sonne und Mond wieder an einer Stelle. Der Verfasser lebte also nach A. 776, und vor A. 860, kannte noch keine Arbeiten der Araber, von deren Angaben in den Entsernungen der Planeten er gänzlich abweicht. Drei griechische Worte, deren er sich bedient, trigon, hexametron, strongimos oder strogimos (vgl. στρεύγομαι u. στραγγεύω verweilen) scheinen ihn nach byzantinischen Gegenden zu verweisen, und wenn wir ihn in die Zeit 810-840 verlegen, ist einerseits die Bekanntschaft mit פר"א und יצירה, andrerseits die Unbekanntschaft mit derjenigen Astronomie erklärlich, die von Hassan u. Abraham b. Chijja anerkannt wurde. Donolo's Urtheil über Samuel's Dunkelheit wird durch die Baraita bestätigt.

Wenden wir uns zu der Schrift selher, so finden wir in dem ersten Capitel den Himmel, Orion und das Siebengestirn, den Drachen oder die Sonnenbahn, die Planeten und deren Licht, im zweiten und dritten die Mondbewegungen und den Lauf des Thierkreises besprochen, auch wird gelehrt wie ein Sonnenzeiger anzufertigen. Das vierte Capitel bespricht den Character der Jahreszeiten und der Planeten, das fünfte die Planetenbahnen, zugleich mit Anweisungen, Molad, Tekufa u. s. f. zu berechnen. Im sechsten Capitel ist von der ursprünglichen Stellung der Planeten und der Eintheilung des Zodiakus, im siehenten von der Entfernung der Planeten von der Erde, im achten von ihren Hoch- und Tiefpunkten, im neunten von ihrer Natur und den Einflüssen auf Irdisches und Menschliches die Rede, jedoch mit dem Bemerken, dass den Sternen keine eigenmächtige Gewalt innewohne, Gutes oder Böses zuzufügen; was sie thun, erfolgt nur auf des Schöpfers Geheiss. Dieser Inhalt, wenngleich zu der Beschreibung im Cusari passend, füllt den

^{1) [}Vgl. "Orientalische Ansichten über Sonnen- und Mondfinsterniss" im Mag. f. d. Lit. des Ausl. 1845 S. 319. St.]

Umfang der Baraita, wie die Alten sie kannten, schwerlich aus, da er weder alle Anführungen enthält, noch die Verbindung der beiden Namen Samuel und Elieser erklärt. Mir scheinen die astronomischen Capitel unserer R"D ganz oder theilweise der Baraita einverleibt worden zu sein. Daher konnte Donolo in seiner Erläuterung der Baraita auch Abschnitte aus den Pirke Elieser c. 6 durchwebt von Baraita-Stellen einschliessen, und dorther schöpfte wohl auch Rasiol 18b oben, wo abwechselnd Stellen aus den Pirke und der Baraita sichtbar werden. Da die Pirke bei den Alten Hagada oder Midrasch hiessen, so vermuthe ich auch aus anderen Hagada's Interpolationen, z. B. aus der Pesikta Hachodesch, da für einen dort befindlichen Midrasch ein Machsor-Commentar unsere Baraita anführt. Bekanntlich schlossen sich an "Hachodesch" (Exod. c. 12) die Erörterungen über den Kalender an.

Die aus unserer Baraita angeführten oder ihr gehörigen Stellen sind folgende:

כ. 1 (S. 6) הרקיע עשוי כקובה (Kara in כ"ח, 61, Rasiel 16b, 18b, 18 (bis) b; in allen Stellen nebst שבתחם לאהל כשכח לאהל כשכח וימהחם לאהל כשכח על ארץ יסרה לשהל כשרה על ארץ יסרה לארל כשרה שפון אינה מסוככח ועל ארץ יסרה לארץ יסרה שבעה (Kara das., nur dass das Original שנאטר hat, wo Donolo u. Kara בספר בספר schreiben). שבעה וכולם ברוח (Rasiel 21a unten), המנהיג bis ובי לים לאר שבעה מערנות החלי bis (S. 7) שבאם הוכלם ברוח (das. 20a Mitte). Dieselbe Stelle von שבעה מערנות השבעה שבעה מערנות השבעה שבעה של bis (S. 7) שבאם לאר במוחל בי לאר שבעה מערנות הוסר לאר שבעה לאר מרשות לאר לאר שבעה מערנות המשרים והמשה מושכות בסיל מחוצה מפוחחים ומוחרים הולה ארבעה המלי מהלי בהלי השבעה מקושרים וחמשה מושכות כסיל מחוצה מפוחחים ומוחרים המירות וונכו נכוחו ושות יו נחש בריח הבירו וונכו נכוחו ושות וונכו נכוחו ואו ידו נחש בריח החלי התנין הגדול הוא נחש בריח ... שנאמר חוללה התנין הגדול הוא נחש בריח ... שנאמר חוללה במלך בגדודו: ferner: ידו וכו' hat erner ידו ופו' ישב החלי של הנחש בריח ... Die Worte המלי בגדודו: ferner ידו ופו' hat auch eine andre Uebersetzung des Cusari (ed. Cassel S. 353).

S. 7: עקלחון bis אונר (Kimchi Jes. 27,1); שישראל ראש וונכ מום החלי מנור (ה'ס S. 62), vgl. Raschi (Jes. 9, 13. 19, 15) u. Nachmanides (Hiob 26, 13), die beide unsere Baraita als Quelle nennen. Dasselbe im Pseudo-Saadia zu Jezira (ה'ס (בפולות)). Parallelen in den Commentaren von Elasar u. Botarel (der die Worte des erstern einem R. Joseph Aschkenasi andichtet) und bei Rasiel 18 (bis) bu. 19b unten. Das אל הקצה אל הקצה אל הקצה האל השנה האלי בע lesen). Zu ראש החלי vgl. Giat a. a. O.: כנרות בעששיות. Von לאונה החלי vgl. Giat a. a. O.:

hat Rasiel 21a unten.

c. 2. Die Baraita, bei der sonst, wie im העכור ס, der Grad הלק heisst, nennt solchen zuweilen יחיל (vgl. Berachot 32b), und nach dem Zeugnisse Abraham hanasi (צורת הארץ § 3) ward er in den jüdischen Schriften so genanut, daher bei Giat a. a. 0: עשית פלכים מחולקים לשלש מאוח וששים . Den Ausdruck מרגה haben חילים הם הם מעלות הנקראים חילים u. Rasiel, während Pseudo-Saadia היל gebraucht.

S. 9: מוליך ומביא vgl. Rasiel 19b, MS. Paris [Goldberg] und Pseudo-Saadia Jezira f. 27.

e, 3 (S. 10): ועלמה היה bis היה שני ausführlicher bei Kara (a. в. 0. S. 63) u. Rasiel 18 (bis) b Z. 12 v. u. bis Z. 9. Auf die Schattenmessung (S. 11) verweist Donolo's Vorrede.

c. 4. Die Temperatur der Planeten erläutert Rasiel 17b, 18a; Abenesra

(Exod. c. 33) bestreitet sie.

צנים שנים ופחים שנים gührt Raschi zu Bereschit rabba c. 51 aus unserer Baraita an.

c. 5. Die Anweisungen zur Berechnung beginnen mit der schon in Seder olam üblichen Formel הרוצה לידע. Dieses Capitel hat solcher Anweisungen fünf; auf die erste (S. 14): הרוצה לידע מולד verweist ein Machsor-Comm.

(s. Luzzatto bei יסוד העבור S. 31).

ענק ח"לם לילה u. s. w. (S. 15) erläutern Raschi Berachot 59b, Sabbat 129b, Erubin 56a (nach Donolo), Abraham העכור S. 29 (nach Vorgang älterer Autoren), אכן העור MS., Pseudo-Saadia f. 28b. Die Bezeichnung בל"ש פר"חו haben auch Elieser-Baraita c. 6 und Ofan כל"ש פר"חו.

ברקיע u. s. w. scheint aus פר"א כ. 6 לי"ב מולוח) bis ברקיע

entlehnt und findet sich Rasiel 18b.

(s. Steinschneider Catal. S. 2237) und das ihn ausschreibende Buch Rasiel 19b, 20a. Die Quelle ist das Buch Jezira (וכלן ארוקין וה כוה). Aehnlich Donolo (der Mensch S. 12) und die Jezira-Commentare Elasar's u. A.

אור הלבנה bis אול נכסה לעולם אור הלבנה (S. 16): Rasiel

19b, wo 4 Worte fehlen,

שלש שבחי יום bis שלש מאוח יום ist ziemlich verderbt das. 17 b Z. 10 v. u. bis Z. 6. Aus dieser Stelle scheint Einzelnes in Bereschit rabba c. 10 hineingerathen zu sein.

לבנה bis ירע מכואו bis ירע מכואו (Rasiel 19b). לבנה bis לבנה

סרטן (das., wo hinter חמה Zeile 8 das Wort אריה fehlt).

Vermuthlich gehören diesem Capitel noch folgende Anweisungen: 1)
איר בעם בשבת ראש החרש S. 36), worin nach grossen, d. i. doppelten Stunden gerechnet wird; 2) Rasiel 18b: הרוצה לידע באיוה מול ; schon in c. 2 heisst es: מקום ראש החיל ; 3)
אטרה הברייתא הרוצה לידע מקום הלבנה: Vielleicht dass אטרה הברייתא הרוצה לידע מקום הלבנה: Vielleicht dass שולו שולו שולו bei Pseudo-Saadia am Ende auch unsere Baraita betrifft.

שהוא מעכב את הילוכו ואינו מהלך לא לפניו ולא לאחריו (S. 18) שהוא

vgl. Donolo oder Rasiel 20a oben.

Die Vertheilung in 4 Dreiecke (א"ס כ.7), in männliche u. weibliche Gruppen und nach den vier Elementen s. das. 18b. Vielleicht ist unsere Stelle gemeint mit der Bezeichnung כך היא שנויה במשנח שמואל בן אבא (Commentar ms. zum Buche Jezira, s. Donolo: Der Mensch, Vorr. S. V Anm.).

c. 7 findet sich mit Abweichungen in Rasiel 17b מדר ז' הככבים bis 18a ישבעה מיל ושבעה וושבעה מיל עום עום וואר וואר וואר וואר בא וואר מיל 18a מיל 18a

sind uur in Rasiel, für Nummer 3 (Venus) nur in der Baraita die Zahlen richtig.

c. 8. Auf den Inhalt dieses Capitels passt משיאותם ושפלותם (Cusari)

u. עמירתם (Hadasi c. 63).

c. 9 ist bis כי לא ירעו mit Abweichungen in Rasiel 17b; auch Donolo, der in seinem Planetenbuche die Herrschaft der Sterne abhandelt, wie die von mir (מלא חפנים S. 99) mitgetheilte Stelle darthut, hat wohl dieses Capitel gekannt.

So weit bis jetzt unsere Kunde reicht, haben folgende Autoren die Samuel-Baraita gekannt oder mittelbar benutzt: Donolo, der sie commentirt, Isaac Giat, Raschi, der Commentator des Bereschit rabba, Joseph Kara, Elieser b. Natan, Abraham b. Chija, Jehuda Halevi, Hadasi, der eine Baraita von עם חואל nennt; Abenesra in 3 Werken (Pentateuch-Commentar, Sabbatbrief, העבור, Erklärer des Machsor; Dav. Kimchi; Ungenannte im Jezira-Commentar, Elasar aus Worms, der vielleicht nur aus Donolo schöpfte, gleichwie er aus dessen Erläuterung zu עשה ארם (s. der Mensch S. 15) in Rasiel 11b oben manches beibringt; Nachmanides, vielleicht auch Efodi; zweifelhaft ist Abraham Zacut.

Es möge schliesslich noch der Ausgabe, welcher die Einsicht in die für verloren gehaltene Schrift zu verdanken ist, hier gedacht werden: sie ist unter dem Titel ברייחא השמואל הקטן ביר erschienen in Salonichi 1861, 25 S. Sedez. Der Text beginnt S. 6. Das erste Capitel (S. 6, 7) hebt an הרקיע המאורות וא' מן הככבים עשוי , endigt עשוי כקובה רחבה כאהל ארכה כמשכן א' מן המאורות וא' מן הככבים אוא, endigt עשוי בקובה ושואף זורח הוא שם tas zweite (S.8–10) hebt an: אספו גגהם אוא פונגור , endigt שואף זורח הוא שם is das dritte (S. 10, 11) hebt an ישוי , endigt מון א' המקופה בככב חמה אופה ונורד הוא שם das vierte (S.12,13) hebt an: כל חיל בשורח חלון א' endigt בשנת בשנת התקופה בככב חום בחמה שמש ורחה ונורד הוא ופניו מפני צפונה בשנת ושלשים ושש שנה שוו חמה ולבנה שמטוח וחקופות , ארבעה אלפים וחמש מאות ושלשים ושש שנה שוו חמה ולבנה שמטוח וחקופות endigt ובטריגון צפוני בלילה (endigt המאורות הכמי מצרים אמרו (S. 19–21) hebt an וכיצר סדר ברייתן חכמי מצרים אמרו (endigt וכיצר סדר מעונתן של שני המאורות (endigt endigt), וכיצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt, endigt endigt, וכיצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt endigt ובטריגון וכיצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt, וכיצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt ובטריגון פולנה של שני המאורות endigt ובטריגון ובטריגון שני בלילה endigt שני במאורות endigt ובטריגון פולנה של שני המאורות endigt וביצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt וביצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt וביצר סדר מעונתן של שני המאורות endigt וביצר סדר ברייחן הכיצר סדר מעונתן של endigt וביצר סדר ברייחן הכיצר סדר פונה של בעודר ברייחן הכיצר סדר פונה של ביצר מדי ביצר מודר ברייחן הכיצר סדר פונה של ביצר מודר ברייחן הכיצר סדר ברייחן הכיצר סדר פונה של ביצר מדר ברייחן הכיצר סדר פונדר פונה של ביצר מדר ברייחן הכיצר סדר ברייחן הכיצר סדר ברייחן הכיצר סדר ברייחן הכיצר סדר ברייחן הכיצר מדר ברייחן הכיצר מדר ברייחן הכיצר מדר ברייחן הכיצר פרייחן בעדר ברייחן הכיצר פרייחן בער מצרים ברייחן הכיצר פרייחן בעדר ברייחן ברייחן בעדר בר

הילוך ע"ה יום; das achte (S. 21-23) hebt an הילוך ע"ה יום. endigt והו גובה גבהו של ונב החלי; das neunte (S. 24, 25) mit der Ueber-שבתי על העניות ועל המסכנות hebt an בו יבואר סדר מלאכתן של ככבים, endigt אלא אם כן נחן להם רשות מלפני ארון הכל. Der Herausgeber Natan Amram erzählt uns in einem Vorworte, in dem auf n" Th. 5 u. 7 verwiesen wird, dass er die Schrift im Nachlasse seines Vaters gefunden, in schwer leserlichem deutschen Schriftcharakter. Auf dem Titelblatte sind noch 4 kleine Werke als mitabgedruckt angegeben, nämlich: 1) מס' גן עדן, 2) מעשה משיח צדקנו (4), הורת ולידת דור (8. 25. N. 1 (8. 25-30) besteht aus 2 Capiteln: das erste ist das א"ר יהושע כן לוי שני שערי כרכר das zweite anfangend שבעה שערים יש כגן עדן, endigend ער הנה דברי ר"א, endigend ist einer alten Handschrift entnommen. N.2 ist bekannt. Die Nummern 3 und 4 sind mir nicht zugekommen; die erstere ist vermuthlich die Geschichte von David's Vater, worüber die Quellen in meiner synagog. Poesie S. 129 Anm. a angegeben sind, denen noch Bamidbar rabba 9 f. 227d und Machsor Vened. 1568 hinzuzufügen sind.

Bibliothèque de feu Joseph Almanzi par S. D. Luzzatto. (Contin.) 1)

116 תוספות ישנים על מכות. פירוש מסכת עדויות. YE

50

תוספות על ככורות, והוא קצור משיטת שאנץ שקיצר ר' יצחק הבחור תלמיד ר' ברוך ז"ל.

תוספות ישנים על ר"ה וסכה.

Papier. 20. 15, 3, Écriture allemande. En partie inédit.

117 דרוש אדם קדמון למהרח"ו, עם הנהות הרמ"ו כגליון. Papier. 22. 16. 240 feuilles numérotées. Écriture italienne.

. מרדכי דאשו לר' מרדכי דאשו 118 פירושים על כמה פסוקים על דרך הדרש, לר' מרדכי דאשו 118 Papier. 21, 15, 2. Autographe.

1) [Mr. Luzzatto nous a repondu, qu'il s'est trompé sur l'identité de Cod. 96, IV (p.145) avec son propre MS. traduit par Jacob b. Machir. — L'auteur du מאמר הבהמוח du Cod. 112 cite ça et là Aristote, Dioscoride, Galién (מאליאנוס), les noms des animaux sont quelques fois expliqués par leurs noms allémands. — Nous ajoutons une remarque, que nous étions obligés d'omettre dans le N.23 p.149:

La dernière אור du Code 115 est imprimée d'après une copie de Sal. Dubno, dans le livre מעשה (נסים Mos. Edrehi, Amst. 1813 f. 10 — (trad. f. 9 de l'éd. du même livre en langue allemande avec des lettres hebr. ib. u. s., et p.65 du livre anglais: "An histor. account of the ten tribes", ou "Book of Miracles," publié à Londres 1836 par le même Edrehi, v. mon Catal. p.1799). — E. Carmoly a inseré cette pièce dans le livre מכשרת ציון [Bruxelles] 1841 (cf. Litbl. 1846 p.12); mais il pretend en avoir reçu une copie du MS. d'une bibliothèque a Reggio (ברועים רועי ישראל). Il est remarquable, que les lacunes de cette dernière édition sont aussi indiquées par le mot מכן dans la première, laquelle est déjà mentionné par M. Carmoly dans les "Israelit. Annalen" 1840 p.218 (cf. Catal. l. c. et Add. p. CXIV). J'ai mentionné cette lettre dans mon ouvrage Jew. Lit. p.258.

119 פירוש התפלות, ממקובל קדמון המזכיר רק ס' הבהיר, וקרוב לסופו מצאחי: ואני פירשתיו היטב בס' המפליג בפרק מ"ו מפרקי ר' אליעור הגדול ז"ל. תחלתו:

מפרקי ר' אליעור הגדול ז"ל. תחלתו:

בעורת אל ועושה נַ־פְּלאוֹת אני אתחיל לפרש סוד תפלות
אפרשנו בדרכי החעודות בשם איום ונורא כל חהלות
בעזרת נורא תהלות, אכתוב פירוש התפלות, בצדק כל אמרי פי אין
בהם נפתל ועקש, כי תורת ה' תמימה משיבת נפש, דרכיה דרכי
נעם וגו' אורך ימים בימינה וגו' פתח ר' אליעור בן הורקנום ז"ל
ואמר מי ימלל גבורות ה' וגו' חקן עזרא ובית דינו אחר חורבן בית
מקדשנו מעת הוסר התמיד תפלה במקום קרבן שנ' קחו עמכם
דברים וגו'. וסופו: וכבר חדע זה ובמקום זה הביאוהו כנגד
הא"ב השלישית ואות שי"ן של השנית לעולם בתחלה כנגד בי"ת
ובי"ת מהשתיהם (sic) לכן וברכנו יחד וכו', בא"י המברך את עמו
ישראל וכו'. חוק. תם ת"ל.

מדרש רות (מהווהר).

Papier. 22. 16. 2. En partie inédit.

120 לקומים להאר"י ז"ל, רכ"ז דפים. פר" ר"י סרוק לפיוטי האר"י לסעודות שבת, עשרה דפים. Papier. 20. 15.

121 ברית הלוי לר"ש אלקבץ. לקומי ווידוים לר' מנחם הבבלי. מפתחות הזוהר לר"מ גאלאנטי. קיצור מס' ברית הלוי פי הוידוי (אשמנו בגדנו).

פי המרכבה .

שטר בירורין ופירושו לר' אברהם מאלויקיו (ה' דפים וחצי). לקוטים מס' ערוגת הבושם (ארקיוולטי) עם נימוקים על

 ס' מסורת המסורת מן ההקדמה השלישית ואילך.
 הבדלות שמות נרדפים (שלש מאות ועשרים) מלוקטות מכמה ספרים (ל'ד דפים).

וודוום (חרשים) י"ב דפים.

Papier. 20. 15. 3. Écriture italienne.

122 מקדש מעם ואגרת יער הלבנון, כחיבת ר' אליהו בן הרופא ר' רפאל בר' יצחק החבר בן הר"מ ריאיטי, והועתק מכ"י המחבר, ואין בו שום רבר בגליון על חולדות החכמים. רשות שהעתיק נתן בר בנימן פינצי מקורייו (Correggio) שנת שמ"א.

Papier. 20. 14. 3. Écriture italienne.

123 תפלה למשה (לר"מ קורדואירו] רמ"ז דפים, חחלחם: בכניסחו לב"ה יאמר ואני ברוב חסדך וגו'. איתא בו"ה פר' בראשית ו"ל בצפרא כד קם מערסיה — וסופם: וכיון שקדושת שבת מתלבשת בחול (לא בחוץ) פותחת ברכות מאותם שהיא מביאה מלמעלה ומשם מברכין ויתן לך האלקים וכו' אפילו ליושבי גיהנם לאותם שאין מדליקין מבעור יום עד שילבישו השכינה, לכך אחר ההבדלה שנתלבשה פותחין ממנה הברכות ההם, ולוה אומרים ויתן לך האלקים וכו'. ע"כ נמצא מביאור הרב ולה"ה והשם ימלא חסרונו וחסרון כל עמו בית ישראל בכיאת משיחנו במהרה בימינו אמן. בנ"לך וא"עי. בהלאו. [הלשון המובא בשני לוחות הברית (דפוס אמשטרדם דף פ"א ופ"ב בהגהה) הוא כתוב בכ"י זה בדף ק"ע וקע"א, ויש בו בתוך היהי רצון פירוש על כל דבור ודבור, והפי' הוה הושמט בס' של"ה. ועיין שטיינשניידר בקטאלוג הגדול הוה הושמט בס' של"ה. ועיין שטיינשניידר בקטאלוג הגדול עמוד 1794 ובהוספותיו ותיקוניו עמוד (CXIV).

פירוש תפלות ר"ה לר"מ קורדואירו (ל"כ דפים). תחלתו:
אמר הצעיר לא נכחד ממני עוצם העלם סודות נפלאים שסדרו
אנשי כנ"הג בתפלה זו. וסופו: להיות לכם לאלקים בינה, אני ה'
ת"ח ומלכות יחד, ובדברי קדשך וכו' פי' בקדושה. תם. ע"כ
מה שראינו לבאר בענין זה להועיל למתפללים ביום איום ונורא
כזה, ומהאל נשאל הסליחה והכפרה על הכלל ועל הפרט שנת
הי"ש ה' בקרבנו לי"א. [עיין קאטאלוג שם.]

Papier. 20. 15. Écrit. ital. En grande partie inédit.

124 כי׳ התפלות על דרך האמח לר׳ יוסף שרגא ספרדי, ובסופו כחוב: המכונה במקומנו מקובל דארגינטה (ס"ד דפים).

שנת המצות לר"מ ריקנאטי, נכתכ בעיר פיסה (Pisa) שנת ש"ח.

ביאור תפלות מועדי ה' עד"ה לרכינו יוסף שרנא וצ"ל (ח' דפים).

ואמר שד"ל, המקוכל הזה נוכר שמו בשלשלת הקבלה בדור גירוש
ספרד, אצל ר' יצחק עראמה, והמחבר אומר שהיה גם הוא מיוצאי
ספרד, ועיין חולדות גדולי ישראל לרמש"ג ז"ל, וקאטאלוג שטיינד
שניידער עמוד 1532 ואני יש בידי כתב (ג' דפים וחצי) ששלח
שניידער עמוד 1532 ואני יש בידי כתב (ג' דפים וחצי) ששלח
הר"ר יצחק בר' חיים ספרדי, מעיר נאפולי אל המקובל מאריינטו
(להחזיק שהספירות הן עצם האלהות). ור' יצחק היה אז נחפז
ללכת לעיר מֵיסִינָה דרך הים, כדי לילך משם לאלכסנדריאה ומשם
לירושלים, והיה זה בחדש אייר שנת אלך לי אל הר ה'כו'ן'ר,
שהיא שנת רנ"א. לפיכך נ"ל כי ר' יוסף שרגא לא יצא מספרד
עם יתר הגולים, אך קודם הגירוש הלך לו לארץ סיציליאה,
עם יתר הגולים, אך קודם הגירוש הלך לו לארץ סיציליאה,
ועיר אריינטו נ"ל שהיא עיר Agrigentum, ואולי בימים ההם

^{2) [}Ce passage (et peut-être tout l'opuscule) appartient à l'introduction du livre

Girgenti ועחה קוראים לה, Argenti ועחה קוראים לה, Argenti ועיין למטה כ"י 140.]

Papier. 22, 15. En partie inédit.

125 כוונות התפלה להאר"י (מ"ז דפים).

מנהגי כל השנה (ע"ר רפים) נכחב בשנח שי"ר.

בורלות (י"ח דפים) ואיננו ממש כאותו שנדפס באמשטרדם (עיין שמיינ שניידר, קאטאלוג עמוד 2218), אבל התשובות נחלקות לששים נביאים (אדם חנוך נח אברהם יצחק וכו"), וכל נביא יש לו י"ב תשובות. ובראש הספר יש הקדמה וחפלה, דומות לאותן שבדפוס, אך לא שוות להן.

ס׳ עברונות (דפום לוכלין).

זין שדי (רפום לוכלין שנת שצ"ר) ח' רפים.

ם׳ אנור (אפֿוריסמי לאפוקראט) י״ב דפים.

מידות אבוקראם (קרוב לשני דפים) עניני רפואה.

אותות הדפק מס' אסף (קרוב לשני דפים).

ועץ החיים (ד' דפים), תחלתו: למען תגדל חפארתם על חכמי הארץ
ייהי כבואם אל המקום ההוא וימצאו את עצי המרפא ואת עץ
החיים וישלחו ידיהם לקחתם ויברק עליהם להט החרב המתהפכת
ויתלהטו כלם בשביבי הברק ולא נמלט מהם איש, ותעוב הרפואה
מהגוים ותשבת חכמת הרופאים שש מאות ושלשים שנה עד
מלוך ארתחשסתא המלך. בימיו קם איש נבון וחכם ומלומד
דעת ספרי הרפואות ומבין כל דבר ושמו אפוקראט המקדוני ושאר
חכמי הגוים, ואסף היהודי, ודיסקורדי אוס הבעלכותי
וגאלינום הכפתורי וחכמים הרכה מאד ויחדשו עבודת הרפואה
ותהי עד היום הזה") — וסופו: וכאשר יגוור הבורא להברא זכר
אז יפקיד עליו לנהגו לפי כחו אשר נתן לו לדעת בין טוב לרע,
אך אליו נתנה תשוקתו להרע או להיטיכ. חם עץ החיים.

עסים רמונים, לר׳ אהרן ברכיה ממודינא. כחיבת ידו. מפתחות הזוחר להנ"ל.

Papier. 20, 13, 4. En partie inédit.

d'Asaf (v. HB. IV, 75 et "Zur pseudepigr. Lit." p. 80). L'epithète de Dioscoride semble être corrompu partout; on lit בי"ה(מ) ובי"ה III, 156) et (בי"ה !) ועור מואר מואר dans le Comment, anon. du livre מואר (ו.c.). Les Arabes nomment Dioscoride d'Ain Zarba "le botaniste" (אלחשאישי), ou "le touriste" (אלחשאישי). v. Casiri I, 283. St.]

Briefkaften. 1. III. 62. Das Erscheinen bieser R. wurde burch die Buchbruckerei verspätet, sie sollte heute in den Händen des Publikums, oder mindestens unterwegs sein. — Hrn. Chal. N-r. in P. danke ich sie Anskunft. — "Joseph dar Zehuda" ist Ibn Afnin (vgl. Ersch Bd. 31 S. 50, B. 4 mit S. 51a unten, Catal. p.2472); "Jatob d. Afcher Segal" im Paris. Cod. ist vielleicht ein Bruter Clia Levita's. Das Decemberheit des J. Al. ist noch nicht hier. Eine "Identität" des K'N mit der großen Masora habe ich J. L. p.133 nicht vermuthet. Die Benennung vermuthet auch Ledercht zu Kimchi p.XXLIX.

Hrn. S. Kg. Leiber haben die üblen Einstüsse dieses Winters auch mich und die meinen heimgesucht. Wegen I'N D'U erwarte ich noch Antwort von v. B. Das Material zu W'' werde ich benutzen. Wissen Sie teine Gelegenheit, Ihnen einige Zeilen beizsschließen? — Hrn. W. Eine Anzeige der Reg. ist mir von Ph. 3. zugesagt. — Hrn. S. in L. Nehmen Sie 150.

Soeben erschien:

1074 l. 1525, 1124 l. 1714

Catalog N. 70. Orientalia. Judaica. Leipzig, Februar 1862.

K. F. Koehler's Antiquarium.

In der Hahn'schen Hofbuchhandlung in Hanover erschien so eben und ist in allen Buchhandlungen zu haben:

Regesten

zur Geschichte der Juden in Deutschland während des Mittelalters,

bearbeitet von

Dr. M. Wiener.

geh. 1 48 14 Sqs. gr. 8. 1862. Erster Theil.

[2]

In dem Desideratenverz. der Buchhandl. A. Asher & Co. (ausgegeben mit N.11. und stets gratis zu beziehen) sind folgende Nummern er-

loschen: 3. 5. 9. 23. 28. 29. 33. 36. 43. 46. 50. 56. 67. 69. 80. 90. 93. 99. 101. 102. 105. 106. 113, 118. 126. 134. 140. 144, 146, 147, 150, 155, 163, 170, 182, 183, 186, 189 (exist, nicht) 192, 193, 196, 196, 226, 228, 236. 237. 238, 241, 242, 246, 252, 265, 281, 310, 311, 312, 316, 329, 345, 354, 356, 358, 362, 363, 367, 371, 379. 385-6. 391. 396. 397. 415. 419. 420. 423. 430. 433. 446. 451. 457. 465. 497. 504. 528. 536. 543. 557. 559. 62. 564, 569, 571, 584, 588, 589, 592, 594, 600, 601, 609, 621, 627, 632, 636, 646, 650, 651, 653, 658, 671, 672, 674. 675. 682. 683. 684. 685. 687. 689. 691. 696. 701. 704. 706. 709. 710. 719. 732. 742. 750. 758. 760. 762. 764. 765.797, 817, 818, 827, 833, 858,865, 945, 963, 966, 993, 995, 997, 1017, 1044, 1051, 1059 (__)433, 1111, __ Verbesserungen. N.958 l. שיר השירים , שכט 968 שכט 968, שכט 968, ווילם ווילם , 958 חבקוק 980, שכט

Verlags- und Commissionsartikel der Buchhandl. A. Asher & Co. Hebr. Bibliographie. Jahrg. 1858 u. 1859 sind vergriffen, 1860

u. 1861 complet à 11/3 Th. אלף בית דכן מירא Alphabetum Siracidis in integrum restitutum et emend. e Cod. MS. a M. Steinschneider. 10 Sgr. (gross Schreibp. 20 Sgr.). ארח משרים Orach Mescharim v. M. Dreifuss (s. Hebr. Bibl. I S. 54) 11/3 Th. ויכוח הרט"בן Disputatio Nachmanidis e Codd. MSS. recogn. a M. Stein-

schneider. 8 Sgr. מוסר השכל ושיר הקערה Musar Haskel v. Hai Gaon u. Schir ha-Kearah v. Josef Esobi, her. v. Steinschneider. 10 Sgr.

משל ומליצה Maschal u- Meliza, Sammlung v. hebr. Fabeln, gesammelt v.

Steinschneider (ohne Kupfer) ¹/₄ Th.
Von dem "Specimen Catalogi" (die Artt. Maimonides, Saadia, Salomo Isaki, Salomo Ibn Gabirol, Samuel Nagid enthaltend, s. H.B. I S. 15) sind einigeExempll. aus dem Antiquariat der Buchhandl. à 2 Th. fest zu beziehen.